

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

V.7010.70.2016.EO

Pan
Konstanty Radziwiłł
Minister Zdrowia
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

Na kanwie napływających do mojego Biura skarg i uwag zgłaszanych przez organizacje społeczne pragnę przedstawić Panu Ministrowi swoje spostrzeżenia w zakresie dostępu pacjentek rodzących do znieczulenia zewnątrzoponowego. Jest to obszar, w którym dochodzi do naruszeń praw kobiet ciężarnych i rodzących.

Z udostępnionych mi przez oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia danych statystycznych wynika, że między województwami istnieją znaczne dysproporcje w dostępie do znieczulenia farmakologicznego (zewnątrzoponowego). Na koniec 2015 r. sięgały one nawet kilkunastu procent. Najwięcej znieczuleń zewnątrzoponowych wykonano w województwach: mazowieckim i małopolskim i podlaskim, gdzie odsetek znieczuleń dochodził do 24 %. Z kolei w takich województwach, jak kujawsko-pomorskie, lubelskie, lubuskie, pomorskie, odsetek znieczuleń sięgał ok. 1%. W pozostałych województwach odsetek znieczulenia wahał się w granicach 10%. W województwie lubuskim trudno w ogóle mówić o dostępności do znieczulenia zewnątrzoponowego, skoro na 2 265 porodów drogami natury (okres od lipca do listopada 2015 r.), wykonano jedynie 8 znieczuleń zewnątrzoponowych ciągłych w dwóch szpitalach z oddziałami ginekologiczno-położniczymi III poziomu referencyjnego.

Takie dysproporcje nie wynikały tylko ze zróżnicowanej liczby porodów w poszczególnych regionach kraju, ale przede wszystkim z dostępności personelu medycznego w postaci lekarzy anestezjologów. Pomimo więc złagodzenia przez Fundusz w lipcu 2015 r. zasad udzielania znieczulenia farmakologicznego do porodu, kobiety rodzące nie mają do tego świadczenia równego dostępu. Nie budzi wątpliwości, że podmioty lecznicze na II i III poziomie referencyjnym obowiązują bardziej restrykcyjne wymogi w zakresie zapewnienia poziomu personelu medycznego, niż np. szpitale powiatowe na I poziomie referencyjnym. Nie każda kobieta planuje i ma

możliwość odbycia porodu w szpitalu wojewódzkim, w którym ma większe szanse na przeprowadzenie go ze znieczuleniem farmakologicznym. Wiele spośród nich rodzi w najbliższym szpitalu powiatowym, będąc często pozbawionymi możliwości farmakologicznego łagodzenia bólu. Poród jest bowiem świadczeniem zdrowotnym, które może odbyć się bez znieczulenia, w szczególności, że znieczulenie farmakologiczne (zewnętrzne) należy podać pacjentce w określonym momencie porodu.

Brak faktycznej możliwości podania znieczulenia, gdy jest ono prawnie gwarantowane, może świadczyć też o naruszeniu praw pacjenta do poszanowania jego godności i intymności (vide art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta – Dz. U. z 2016 r., poz. 186 z późn. zm.), oraz prawa do świadczeń zdrowotnych odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej (art. 6 ust. 1 ww. ustawy). Prawo pacjenta do łagodzenia bólu jest bowiem nierozdzielnie związane z jego poczuciem godności jako człowieka. Każdorazowe zmuszanie pacjentki do urodzenia dziecka bez znieczulenia, gdy nie ma przeciwwskazań zdrowotnych do jego podania, może być uznane za przejaw nieludzkiego i poniżającego traktowania, w szczególności w świetle art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Z kolei o spełnieniu prawa do świadczeń zdrowotnych odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej można mówić wtedy, gdy pacjent ma realną możliwość skorzystania z nowoczesnego, uznanego przez naukę i praktykowanego świadczenia zdrowotnego.

W świetle powyższego, prawne zagwarantowanie przez Narodowy Fundusz Zdrowia, jako płatnika, możliwości skorzystania z określonego świadczenia, w sytuacji braku realnych możliwości jego uzyskania w wielu szpitalach, może mieć charakter pozorny. Przekazane mi przez Narodowy Fundusz Zdrowia dane statystyczne potwierdzają istnienie znacznych nierówności w tym zakresie oraz de facto brak dostępu większości kobiet do znieczulenia farmakologicznego. Poczynione przeze mnie ustalenia potwierdzają wyniki kontroli Najwyższej Izby Kontroli¹. Z raportu „Opieka okołoporodowa na oddziałach położniczych” wynika, że w większości kontrolowanych podmiotów nie zatrudniono liczby personelu medycznego wymaganej przez Narodowy Fundusz Zdrowia oraz adekwatnej w stosunku do potrzeb. W konsekwencji wystąpiły przypadki nawet kilkudniowego, nieprzerwanego czasu pracy lekarzy. Pełnienie zaś w 22 jednostkach dyżuru tylko przez jednego anestezjologa, choć zgodne z przepisami prawa, mogło uniemożliwiać wykonanie zabiegów wymagających szybkiej interwencji

¹ Informacja o wynikach kontroli. Opieka okołoporodowa na oddziałach położniczych. Cały dokument jest dostępny na stronie internetowej NIK pod adresem: <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/15/065/>

np. natychmiastowego cesarskiego cięcia. Tym bardziej zatem liczby te nie umożliwiają realizacji praw pacjentek w odniesieniu do znieczulenia zewnątrzoponowego.

Musimy pamiętać przy tym, że kobiety ciężarne i rodzące są grupą szczególnie narażoną na opresyjne traktowanie i łamanie praw człowieka. W wielu przypadkach uwaga i zaangażowanie ciężarnych oraz rodzących kobiet są skupione, w pierwszej kolejności, na dobru i bezpieczeństwu dziecka, a dopiero w dalszej na własnych prawach i potrzebach. W tym kontekście pragnę zwrócić uwagę Pana Ministra także na niepokojące wyniki społecznego audytu oddziałów porodowych w województwie małopolskim przygotowanego przez Stowarzyszenie „Obywatel Mama”. W ramach tej akcji Stowarzyszenie przeprowadziło 4 tysiące ankiet wśród pacjentek położniczych. Wynika z nich, że kobiety są zaskoczone posiadaniem jakichkolwiek praw na oddziałach porodowych². Brak świadomości ciężarnych i rodzących pacjentek o posiadaniu określonych uprawnień i możliwości ich egzekwowania może przekładać się na częstotliwość i ryzyko ich naruszania. Kobieta nieświadoma swoich praw nie będzie żądała ich przestrzegania. Tym bardziej zatem odpowiedzialność za realizację praw pacjentek powinna leżeć na podmiotach wykonujących określone usługi i zadania.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648, z późn. zm.), zwracam się do Pana Ministra o wskazanie, czy podziela Pan wskazane wyżej zastrzeżenia, a jeżeli tak, to jakie działania planuje Pan podjąć w celu rozwiązania problemu dostępu kobiet do znieczulenia przy porodzie.

² vide https://www.bpp.gov.pl/gfx/bpp/userfiles/_public/aktualnosci/aktualnosci_pliki/notatka_-_spotkanie_z_ngos_-_opieka_okoloporodowa.pdf. Cały raport jest dostępny na stronie internetowej Stowarzyszenia „Obywatel Mama” pod adresem: <http://prawomamy.pl/>